

6. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю. - К., 2002.

УДК 37. 018. 32: 343. 121. 5

Копійчук Т. І.

РОЛЬ ІНКОЛИ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ №2 ЩОДО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З НИМИ

Стаття присвячена особливостям роботи школи-інтернату №2 м. Кам'янець-Подільського щодо захисту дітей від жорстокого поводження з ними.

Ключові слова: *дитина, особистість, батьки, насильство, проблемна сім'я, сімейне виховання.*

Однією з актуальних проблем, які стоять перед сучасним українським суспільством, є подолання і профілактика будь-яких проявів насильства щодо дітей та молоді. Слід відзначити, що дана проблема лише стає предметом широкого громадського та наукового обговорення в Україні.

Формування людини - складний процес, який здійснюється як у результаті цілеспрямованого виховання, так і під впливом різних стихійних факторів. Визначальну роль у становленні особистості відіграє виховна діяльність такого суспільного інституту, як школа, оскільки саме в Шкільні роки закладаються всі базові цінності, орієнтації, засвоюються основні норми взаємовідносин, здійснюється мотивація соціальної поведінки [1].

Однак, школа - не єдине місце, де формується і здобуває соціального досвіду особистість. У вихованні і соціалізації особистості беруть участь різні соціальні інститути, такі як: сім'я, різноманітні дитячі об'єднання, громадські організації. Тому, школа повинна враховувати особливості виховного впливу навколишнього середовища, сприяти встановленню оптимальних взаємин із соціумом, а також створенню цілісного виховного простору. Найбільш ефективною моделлю взаємин між школою і соціальним середовищем, зокрема є сім'я, їхня взаємодія.

Сучасні економічні перетворення, демографічні проблеми, криза в політиці, культурі - все це відбивається на життєдіяльності

сучасної сім'ї, при цьому поглиблюється її дезорганізація. Невизначеність майбутнього, незайнятість у сфері суспільного виробництва, нестабільність заробітків, непередбачуваність до сімейного життя та виживання у таких умовах негативно позначається не лише на демографічній ситуації в Україні, а й на внутрішніх процесах, характері взаємовідносин членів сім'ї, сім'ї з оточуючим середовищем, вихованні дітей, організації вільного часу сім'ї [2].

Найбільшої уваги з боку соціальних служб потребують сім'ї, яким потрібна соціально-психологічна, соціально-педагогічна допомога. Це так звані неблагополучні або проблемні сім'ї.

Неблагополучна сім'я - це сім'я, де внаслідок несприятливого соціального, економічного, етнічного та інших клімату порушується здатність дитини до адаптації в соціальному середовищі, створюються умови для формування асоціальних навичок і звичок поведінки. В таких сім'ях об'єктивно чи суб'єктивно складаються несприятливі умови для виховання дитини. Для цих сімей притаманно: зловживання батьків спиртними напоями, наркотиками, ведення аморального способу життя, постійні конфлікти з морально-правовими нормами суспільства, низький морально-культурний рівень батьків, наявність агресії до дітей або до одного з членів сім'ї, приховане або відкрите відторгнення дитини батьками, відсутність одного з батьків (неповна сім'я).

Сімейне неблагополуччя відображається на формуванні особистості дитини. Виховання дитини в умовах негативного емоційно-психологічного сімейного мікроклімату обумовлюється ранньою втратою потреби дитини у спілкуванні з батьками, егоїзм, замкненість, конфліктність, впертість, неадекватною самооцінкою, озлобленістю, невпевненістю у своїх силах, недисциплінованістю, втечами з дому, бродяжництвом тощо [4].

З огляду на ці фактори, ми хотіли б поділитись досвідом, який використовує школа-інтернат №2 м. Кам'янця-Подільського стосовно захисту дітей від жорстокого поводження з ними.

В школі-інтернаті №2 м. Кам'янця-Подільського навчається багато учнів із проблемних сімей, де батьки без любові ставляться до своїх дітей. Найважче Сергійкові С., учневі 7 класу, увечері, коли більшість дітей розходиться по домівках, до сімейного вогнища. У хлопчика є мама, але вона міцно пов'язала свою долю із невблаганним «зеленим змієм». І тому, Сергію іноді здається, що в цілому світі він нікому не потрібний. Натомість його ровесник Іванко Г., учень 9 класу, поспішає після вечері не

додому, а шукати свою «матусю-алкоголічку» по пивних барах, підворотнях, широко бажаючи повернути маму додому, розповісти їй про свої справи, про друзів, про книгу, яку прочитав. А ось, Ігор М., учень 7 класу, нашвидкоруч приготувавши уроки, біжить додому, адже на нього покладена важлива місія - нагодувати свою маленьку сестричку, бо мама зникає у невідомому напрямку ще зранку, щоб напитися. У сім'ї Ч. вітчим-психічно хворий, знущується над дітьми, а Віка, учениця 5 класу, відверто соромиться своєї родини, оскільки друзям, окрім того, що мама і бабуся пиячать, розповідати немає що.

Ні, це не розгорнутий сюжет для фільму жахів, чи бодай документального кіно про нещасливе дитинство - дітей зі статусом «соціальна сирота», чи «дитина з неблагополучної сім'ї», це реалії дітей сьогоднішнього життя, яких у школі-інтернаті №2 дедалі більше.

І об'єднує їх одне - усі ці діти знаходяться під пресом фізичного та психологічного насильства з боку рідних їм людей, оскільки вдома чують тільки крики, злобні жарти, нецензурні слова, потерпають від побоїв, сексуальних домагань «новоспечених татів», які ламають та травмують дитячі душі. Внаслідок такого ставлення до цих дітей в них виникає недовіра, байдужість, образи, почуття непотрібності власним батькам, заздрість і агресія по відношенню до однолітків із благополучних родин.

На сьогодні колектив Кам'янець-Подільської школи-інтернату №2 спрямовує свої зусилля на виконання основних положень «Конвенції про права дитини», Сімейного та кримінального Кодексів України, законів «Про охорону дитинства», «Про попередження насильства у сім'ї», Указу Президента України від 21. 02. 03 року №154/2003 »Про Державну Програму запобігання дитячої бездоглядності на 2003-2008 роки», наказу міського управління освіти і науки №18 від 20. 01. 2003 року «Про виконання заходів щодо забезпечення прав, свобод, законних інтересів неповнолітніх, які проживають у неблагополучних сім'ях», тісно співпрацює з обласним та міським управлінням освіти і науки, комітетом у справах сім'ї, молоді та спорту, службою у справах дітей, кримінальною міліцією у справах неповнолітніх та багатьма іншими організаціями та проводить систематичну роботу не тільки з попередження насильства у сім'ях серед вихованців школи, а й з ліквідації цього негативного суспільного явища.

Перш за все у школі створена і функціонує Рада із попередження та захисту дітей від насильства у сім'ї, в яку входять

досвідчені педагоги, батьки, що зразково виконують свій обов'язок, та представники громадськості, не байдужі до долі дітей із неблагополучних сімей. Створений банк даних, який фіксує наявність сімей, де здійснюється насильство, інформацію про батьків, форми насильства та заходи, які проводились з метою попередження цього явища; повна інформація про дітей-жертв насильства, їх стану здоров'я у широкому сенсі цього слова, їх уподобань, зайнятості у позакласній діяльності, проявів девіантної поведінки, як наслідків насильства з боку родини.

Загалом, сім'ї, де є вияв насильства, поділяються на дві категорії. До першої категорії сімей належать батьки, які зазнали суттєвої деградації і на сьогоднішній день є алкоголіками, збоченцями, носіями аморальної поведінки, врешті-решт, злочинцями, які відбувають покарання. Як це не парадоксально, але з цими батьками-насильниками боротись легше - їх просто позбавляють батьківських прав. Інше питання, що їх постраждали діти потребують надзвичайної тривалої і складної реабілітації, адже ці школярі мають не тільки соматичні хвороби, пов'язані із нездоровим способом життя батьків (це і шлунково-кишкові захворювання, хворі бронхи та легені, невротичні захворювання), а й ще в результаті психологічного насилля стали вкрай агресивними, втративши довіру до будь-кого та впевненість у власних силах, можливостях. Зрозуміло, що ці діти не мають соціального багажу, байдужості до світу прекрасного, беспорядні у побуті. Світогляд їх обмежений. Саме тут, велика увага та робота приділяється з відновлення здоров'я, соціальної адаптації постраждалих. Про форми роботи з цими дітьми трохи нижче, але, забігаючи наперед, хотілось згадати вислів Сенеки про те, що «важко дітей довести до добра нотаціями, легко - прикладами»[3]. Тому, при попередженні різних форм насильства і проведенні реабілітації з дітьми надається перевага практичним діям, зокрема, психокорекцій роботі, під час якої школярів вчать як позбутись потрясіння, зняття напруги диханням, активним вправам, ознайомлюють із способами релаксації. Тут велику роль відіграє діяльність психологів, педагогів, лікарів.

Щодо другої категорії сімей, то нажаль, таких сімей набагато більше, це сім'ї - де батьки не підготовлені до виховання дитини, хоча не є асоціальними. В таких сім'ях насильство відбувається з причин педагогічної безграмотності батьків, відсутності контролю за діями, вчинками дітей, дефіциту уваги батьків до внутрішніх переживань, проблем дитини.

Хочеться додати, що Рада із попередження та захисту дітей від насильства у сім'ї школи-інтернату №2 і надалі працюватиме над пошуком і удосконаленням форм і методів роботи, розробкою додаткових заходів щодо попередження і подолання всіх проявів насильства над дітьми.

Отже, кожна дитина має повне право отримати повноцінне сімейне виховання. Ніяка державна установа, яким би високим там не був рівень матеріального забезпечення дитини не замінить теплоту і щирість сімейних відносин. Ця проблема може бути розв'язана тільки завдяки поєднанню зусиль державних органів, органів місцевого самоврядування, неурядових та громадських організацій, всіх, кому небайдужа доля дітей.

The article is devoted the features of work of school-boarding №2 Камуансуа-Podilskogo in relation to protecting of children from legal cruelty with them.

Key words: *child, personality, parents, violence, problem family, domestic education.*

СПИСОК ОСНОВНИХ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Капська А. И. Соціальна робота.- К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 328 с.
2. Соціальна педагогіка: теорія і технології / За ред. і. Д. Звереві - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 316 с.
3. Соціальна робота: технологічний аспект / За ред. А. Й. Капської. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 352 с.
4. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування. - К.: ВД «Професіонал», 2004. - 304 с.

УДК376. 1-058. 68: 159. 922. 7

Мельник Ж. В.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ СІМЕЙНОГО НАСИЛЛЯ

Стаття присвячена особливостям соціально-педагогічної роботи з дітьми, які зазнали сімейного насилля. Висвітлюється